

Південноукраїнський державний педагогічний
університет (м. Одеса) імені К.Д. Ушинського

Економова Еліна Костянтинівна

УДК 378.978+378.126+378.14+784

**СУМІСНА ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАКА
І КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТА-ВОКАЛІСТА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті (м. Одеса) імені К.Д. Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Курлянд Зінаїда Наумівна,
Південноукраїнський державний педагогічний
університет (м. Одеса) імені К.Д. Ушинського,
завідувач кафедри педагогіки

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри гри на музичних інструментах музично-педагогічного
факультету;
кандидат педагогічних наук, доцент

Кьон Наталія Георгіївна,
Південноукраїнський державний педагогічний університет (м. Одеса) імені К.
.Д. Ушинського,
завідувач кафедри теорії, історії і вокала музично-педагогічного факультету.

Провідна установа – Тернопільський державний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, кафедра педагогіки, Міністерство
освіти і науки України, м. Тернопіль.

Захист дисертації відбудеться «___» _____ 2002 р. о___
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.01 при
Південноукраїнському державному педагогічному університеті (м. Одеса)
імені К.Д. Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці
Південноукраїнського державного педагогічного університету (м. Одеса)
імені К.Д. Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул.
Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий «___» _____ 2002 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Трифонов О.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена концептуальними положеннями модернізації системи вищої національної освіти України, її корінним реформуванням, що засноване на відновленні інтелектуального і духовного потенціалу молоді. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті вища освіта має забезпечувати підготовку кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці. Перед сучасними музичними вищими навчальними закладами і зокрема консерваторіями стоять складні завдання, пов'язані з реалізацією індивідуальної творчості і високого рівня професійної майстерності музиканта у виконавській діяльності. Головне завдання вищої музичної школи – підготовка випускників консерваторій до виконавської діяльності на високому рівні професіоналізму, розкриття творчого потенціалу особистості музиканта-виконавця, забезпечення високого рівня співвиконавства з іншими музикантами.

Праці багатьох дослідників (Абульханова-Славська К.О., Донцов О.И., Єршов О.О., Касьянова Є., Корнев О., Немов Р.С., Петровский А.В., Шпалинский В.В., Рибакowa М.М., Ружичка І., Слободяник М.В., Чачава В., Чистякова М. та ін.) з проблеми сумісної діяльності, співвиконавства засвідчують, що зміст та якість професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером у досягненні співтворчості між ними слід розглядати як важливу мету вищої професійної освіти, що спрямована на вирішення багатьох завдань, а саме: переусвідомлення стереотипів професійної орієнтації студентів-вокалістів, розвиток їхніх ансамблевих якостей, переорієнтація поглядів на сутність виконавчого процесу як професійної взаємодії двох рівноправних партнерів.

У ході навчання студента-вокаліста відбувається перевага розвитку творчої індивідуальності майбутнього співака і недооцінка настанови на співвиконавство, партнерство, співтворчість. Студенти найчастіше орієнтують себе на набуття суми знань і навичок, реалізацію лідерських якостей соліста, при цьому не приділяють достатньої уваги розвитку ансамблевих якостей, встановленню партнерських відносин з концертмейстером. Як наслідок – спостерігається розрив між завданнями професійної підготовки студентів-вокалістів і вимогами, що їх висувають до творчого характеру спільної виконавської діяльності співака і концертмейстера. В основі професійної підготовки студента-вокаліста лежать два нерозривно пов'язаних між собою завдання: опанування предметними знаннями, методикою, а також засвоєння виконавських навичок у процесі спільної виконавської діяльності з концертмейстером.

Недооцінка настанови на партнерство, співвиконавство призводить до недостатньо високого розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів, необхідних для успішної виконавської діяльності майбутніх співаків, а також до нездатності реалізувати потенційні можливості індивідуальної творчості та виконавської співтворчості. У зв'язку з цим актуальною є проблема формування системи професійних якостей у студентів-вокалістів

консерваторій з метою реалізації двох напрямків виконавської діяльності: індивідуальної творчості і співтворчості в ході спільної діяльності з концертмейстером. Актуальність, недостатня наукова і методична розробка означеної проблеми і водночас нагальна потреба музичної виконавської практики обумовили вибір теми дослідження **«Сумісна діяльність співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до тематичного плану науково-дослідної роботи ПНЦ АПН України (м. Одеса) “Психолого-педагогічні основи особистісного розвитку в навчально-професійній діяльності” (№0100V006391). Автором досліджувалася проблема сумісної діяльності співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста. Тема дисертації затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету (м. Одеса) імені К.Д.Ушинського (протокол № 5 від 28 грудня 2000 року) та закординована в координаційній раді при АПН України (протокол № 2 від 20 лютого 2001 року).

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього співака у вищому навчальному закладі III-IV рівнів акредитації.

Предмет дослідження – сумісна діяльність співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста.

Мета дослідження – визначити й експериментально апробувати педагогічні умови формування ансамблевих якостей співака, що сприяють досягненню співтворчості з концертмейстером у сумісній професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження – процес професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером (чинниками якого виступають: особистісно орієнтована взаємодія студента-вокаліста і концертмейстера; насиченість навчально-пізнавального процесу полікультурним змістом завдання) відбуватиметься ефективніше за таких умов: індивідуальний підхід до формування особистості студента-вокаліста; розвиток творчої активності студента-вокаліста; досягнення емпатійного характеру взаємовідносин між студентом-вокалістом і концертмейстером.

Завдання дослідження:

1. Уточнити і науково обґрунтувати сутність і структуру понять «співтворчість» і «навчальна співтворчість».
2. Виявити критерії оцінки, показники і рівні розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів і розробити методiku їх діагностики.
3. Визначити педагогічні умови професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.
4. Розробити й експериментально апробувати модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.

Методологічні засади дослідження склали філософські положення про теорію діяльності особистості, сумісної діяльності в малій групі, сутність саморозвитку і самоаналізу

як принципів професійного становлення особистості, ідея комплексно-творчого підходу до розвитку системи професійних якостей особистості.

Теоретичними джерелами дослідження стали положення наукових розробок вітчизняних і зарубіжних учених у галузі психології особистості і теорії діяльності (Абульханова-Славська К.О., Балл Г.О., Бондарчук Є.І., Гоноболін Ф.М., Костюк Г.С., Леонтьєв О.М., Немов Р.С., Рубінштейн Л.С. та ін.); теорії професійно-педагогічної діяльності (Овчарова Т.П., Прончатова М.П., П'янова Л.О. та ін.); музичної педагогіки (Арзаманов Ф.Г., Баренбойм Л.О., Бочкарьов Л.Л., Коган Г.М., Мільштейн Я.І. та ін.); особистісно орієнтованого виховання (Бех І.Д.); теорії взаємодії як організації спільної діяльності (Андрєєва Г.М., Петровський А.В.) і т. ін.

Методи дослідження: для вирішення окреслених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використовувались: загальнонаукові методи теоретичного рівня (вивчення й аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури вітчизняних і зарубіжних авторів з проблеми професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером, узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних для побудови моделі і з'ясування умов професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером, вивчення й аналіз досвіду навчально-виховної роботи вищого музичного закладу, узагальнення передового досвіду педагогічної і виконавської практики); методи емпіричного дослідження (анкетування, спостереження, бесіди, вивчення характеристик спільної виконавської діяльності студентів-вокалістів і концертмейстерів у навчальному процесі, самооцінка, самоаналіз, методика діагностики ансамблевих якостей, САН, методика В.В. Бойко, опитувальні анкети тощо) для розробки і перевірки ефективності методик розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів і досягнення співтворчості з концертмейстером; педагогічний експеримент (констатуючий і формуючий) з метою перевірки дієвості моделі професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером; рольові ігри, аутотренінг тощо; методи математичної статистики для обробки результатів експерименту.

Дослідження проводилось у **три етапи**.

На **першому етапі**, пошуковому, (1997–1998 р.) вивчалась й аналізувалась філософська, психолого-педагогічна, соціологічна і науково-методична література з проблеми професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером; конкретизувалися мета, предмет і завдання дослідження; формулювалася робоча гіпотеза; розроблялися модель, програма і методика формуючого етапу експерименту; визначалися педагогічні умови професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером і шляхи їх реалізації.

На **другому етапі**, констатуючо-формуючому, (1999–2000 р.) проводився констатуючий етап експерименту; апробувалась методика діагностики ансамблевих якостей студентів-вокалістів, визначалась логіка формуючого етапу експерименту, впродовж

якого реалізувалась модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.

На **третьому, прикінцевому, етапі (2001–2002 р.)** аналізувались та узагальнювались результати, що були одержані у процесі формуючого етапу експерименту, впроваджувались у практику методичні рекомендації, формулювались висновки дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі кафедри сольного співу Одеської державної консерваторії імені А.В. Нежданової. В експериментальному дослідженні брали участь 50 студентів-вокалістів і 10 концертмейстерів.

Достовірність дослідження забезпечувалася теоретичною і методичною обґрунтованістю його вихідних положень; результативністю сформованості практичних умінь і навичок студентів-вокалістів у сумісній професійній діяльності з концертмейстером, що забезпечило, поряд з теоретичною розробкою проблеми, її практичне втілення у практику професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером; репрезентативністю і статистичною значущістю емпіричних даних.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: вперше визначено та діагностовано ансамблеві якості студентів-вокалістів; виокремлено педагогічні умови, що сприяють удосконаленню професійної підготовки студента-вокаліста до сумісної діяльності з концертмейстером; розроблено й науково обґрунтовано модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером; уточнено та науково обґрунтовано поняття «співтворчості» і «навчальна співтворчість»; розкрито взаємозв'язок між рівнями розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів і проявом співтворчості з концертмейстером; подальший розвиток дістала проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх співаків.

Практична цінність дослідження: розроблено й апробовано методику діагностики рівнів розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів у процесі сумісної професійної діяльності з концертмейстером, упроваджено методику професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером, а також методичні рекомендації щодо формування співтворчості між студентом-вокалістом і концертмейстером у ході їхньої педагогічної і виконавської взаємодії.

Результати дослідження впроваджено у практику роботи Південноукраїнського державного педагогічного університету (м.Одеса) імені К.Д. Ушинського (довідка №2 від березня 2002 р), Одеського училища мистецтв і культури імені К.Ф. Данькевича (довідка №1 від 22 березня 2002 р).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації, результати дослідження доповідалися на Міжнародних науково-практичних конференціях (м.Одеса, 2000, 2001 р.р.; м. Рівне, 2002 р.) обговорювались на засіданнях кафедри сольного співу Одеської державної музичної академії імені А.В. Нежданової.

Основні положення і результати дослідження викладено в 7 публікаціях автора, 4 з них – у фахових виданнях України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації 259 сторінок машинописного тексту, з них 164 сторінки основного тексту. Дисертація містить 15 таблиць, 5 схем, що обіймають 2 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 263 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження, висвітлено його методологічні й теоретичні засади, методи й етапи роботи, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дисертації, подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів та структури роботи.

У першому розділі «Теоретичні засади сумісної діяльності співака і концертмейстера в ході професійної підготовки студента-вокаліста» проаналізовано стан досліджуваної проблеми в літературі, уточнено сутність і розкрито структуру понять «творчість», «співтворчість» і «навчальна співтворчість»; обґрунтовано структуру професійних якостей студента-вокаліста; розкрито специфіку професійної діяльності концертмейстера; визначено педагогічні умови, що сприяють ефективній підготовці студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.

Проблема сумісної діяльності співака і концертмейстера є вузькоспеціалізованою темою у глобальному понятті «діяльність особистості». Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що діяльність може розглядатися подвійно – як продуктивна (творча) і репродуктивна (Брушлинський О.В., Гоноволін Ф.М., Гримак Л.П., Савицький В.Б., Сластьонін В.О., Столяренко Л.Д., Шевченко Т.І. та ін.). Філософські та психологічні аспекти проблеми діяльності особистості досліджувались низкою авторів (Дьяченко М.Г., Зеленов Л.О., Леонтьєв О.М., Шрамм Ф. та ін.). Результати досліджень засвідчують, що діяльність містить у собі функціонально пов'язані основні компоненти: суб'єкт – об'єкт – засоби – процес – результат (філософський аспект); а також: потреба – мотив – дія – мета – фактор зацікавленості (психологічний аспект). Узагальненість і універсальність запропонованих структур дозволяє використовувати їх як теоретичну основу для дослідження проблеми сумісної діяльності студента-вокаліста і концертмейстера, де мета – досягнення співтворчості як вищого рівня сумісної діяльності – формує відповідно потребу, мотив і спільні дії для її реалізації.

Аналіз філософської, соціологічної і психолого-педагогічної літератури показав, що при взаємодії має значення той факт, як усвідомлюється кожним учасником його внесок у спільну діяльність, наскільки партнери розуміють один одного, як з'ясовуються наміри,

мотиви, установки одного індивіда з уявленням про партнера і як те й інше виявляється у прийнятті спільного рішення (Петровський А.В., Слободяник М.В. та ін.). Відповідно до цього, ми розглядали сумісну діяльність студента-вокаліста і концертмейстера як взаємодію у малій групі, що називається діадю.

Взаємодія співака і концертмейстера – це процес, у якому кожний учасник зайнятий насамперед індивідуальною творчістю, тобто продуктивною діяльністю, що породжує щось якісно нове, неповторне, оригінальне. Сутність визначення творчості розкривається у взаємозв'язку з такими аспектами, як творча активність, виконавча творчість. Аналіз наукової літератури з проблеми творчої активності (Богоявленська Д.Б., Коган Г.М., Платонов К.К., П'янова Л.О., Савицький В.Б., Шевченко Т.І. та ін.) і виконавської творчості (Гуренко Є., Коган Г., Корихалова Н., Міхель П. та ін.) дозволив виділити такі положення: творча активність реалізується в діяльності особистості; ступінь творчої активності значною мірою визначає продуктивність діяльності особистості. Окреслені положення стали теоретичною базою для дослідження проблеми творчої взаємодії студента-вокаліста і концертмейстера у процесі сумісної професійної діяльності.

Взаємодію студента-вокаліста і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста ми розглядали за двома напрямками: 1) концертмейстер-педагог – вокаліст-учень; 2) концертмейстер і вокаліст – рівноправні партнери, співвиконавці. Кінцева мета цієї взаємодії є досягнення співтворчості між ними.

Аналіз літератури з проблеми співтворчості (Нілова С.В., Сальникова Н.Є., Степанов С.Ю., Сухоруков А.С.) дозволив дійти висновку, що сутністю співтворчості є взаємодія двох чи більше особистостей, кожна з яких перебуває у стані творчості, зайнята індивідуальною творчою діяльністю і прагне до злиття, взаємопроникнення творчих задумів іншого партнера, підпорядковуючись законам ансамблевого виконавства. Отже, під **співтворчістю** ми розуміємо процес професійної діяльності двох чи більше особистостей, результатом одночасної взаємодії яких є досягнення вищого рівня спільної діяльності, спрямованої на створення соціально-значущих цінностей. На основі аналізу проблеми співтворчості нами було розроблено її структуру, елементи якої тісно пов'язані між собою: 1) сумісна професійна діяльність співака і концертмейстера; 2) творча співактивність співака і концертмейстера; 3) процес вивчення співаком і концертмейстером музичного твору та публічний виступ співака і концертмейстера; 4) єдина художня інтерпретація музичного твору. Відповідно до структури співтворчості ми дійшли висновку, що у процесі сумісної професійної діяльності співака і концертмейстера, якщо вона базується на їхній творчій співактивності, створюється цінний продукт – єдина художня інтерпретація музичного твору як результат співтворчості. Вищі рівні співтворчості виявляються на кінцевому етапі професійної діяльності – в концертному виступі. Найбільш високий рівень – це соціально-значима діяльність (виступ на державних, міжнародних вокальних конкурсах, виступ у великих публічних концертах). Етапом у досягненні вищих рівнів співтворчості є *навчальна*

співтворчість, що становить собою процес і результат навчальної діяльності двох чи більше особистостей, метою якого є досягнення вищого рівня навчального співвиконавства, спрямованого на створення продукту особистісної значущості.

Навчання студента-вокаліста, орієнтоване на досягнення вищих рівнів професіоналізму і співтворчості з партнером, спрямовується на формування професійно-значущих якостей особистості співака.

На основі аналізу літератури з проблеми професійних якостей (Бабченко О.В., Рубінштейн С.Л., Теплов Б.М. та ін.), а також власного виконавського і педагогічного досвіду, для реалізації завдання дослідження – підготовки студента-вокаліста до сумісної діяльності з концертмейстером – було розроблено структуру професійних якостей студента-вокаліста. Означена структура професійних якостей складається з кількох підструктур, компоненти яких взаємозалежні між собою, і охоплює різні сторони особистості студента-вокаліста: музичні здібності; психофізичні якості; якості, що формуються у процесі розвитку особистості студента-вокаліста; ансамблеві якості.

Становлення особистості майбутнього співака, його всебічний розвиток відбувається внаслідок реалізації комплексного підходу до формування професійних якостей студента-вокаліста, що виражається в послідовному і взаємозалежному розвитку всіх елементів структури професійних якостей: від уроджених задатків музичних здібностей до ансамблевих якостей. Однак ми вважали за необхідне і доцільне виокремити зі структури професійних якостей студента-вокаліста ансамблеві якості, розвиток яких, на нашу думку, найбільше впливає на досягнення співтворчості з концертмейстером, а саме: емпатійний характер спілкування між співаком і концертмейстером; здатність до спільної діяльності з партнером; здатність до створення ансамблю.

У ході вивчення проблеми сумісної діяльності співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста нами було виокремлено різноманітні аспекти, пов'язані з професійною педагогічною і виконавчою діяльністю концертмейстера. Аналіз літератури з цієї проблеми (Виноградов К., Канкарович О., Смирнов М., Шендерович Є. та ін.) засвідчив, що специфіка професійної діяльності концертмейстера, як нам вбачається, містить такі аспекти: 1) концертмейстер у роботі зі студентом-вокалістом у навчальному процесі реалізує дві функції – педагогічну і виконавчу; 2) концертмейстер є рівноправним партнером співака, а не виконавцем підпорядкованого плану; 3) концертмейстер є «прихованим» лідером, який спрямовує професійний розвиток співака і творчий виконавчий процес; 4) концертмейстер має різнобічний комплекс професійних і особистісних якостей, а також великий арсенал знань, умінь і навичок, і постійно вдосконалює їх; 5) концертмейстер бачить перспективи і шляхи розвитку дуэта, реалізуючи головну мету творчої взаємодії співака і концертмейстера – досягнення співтворчості між ними. Нами було виділено три типи концертмейстера: концертмейстер-репетитор; концертмейстер – партнер студента-вокаліста; творчий тип концертмейстера. Вважаємо, що творчий тип концертмейстера

відповідає вищому рівню професіоналізму, індивідуальної творчості і співтворчості зі співаком.

Обґрунтування сутності механізму взаємодії студента-вокаліста і концертмейстера, необхідності формування системи професійно-значущих якостей студента-вокаліста стало основою для побудови діагностичного і формуючого етапів експерименту.

У другому розділі **«Реалізація моделі професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером»** розроблено й науково обґрунтовано модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером; описано процедуру діагностики ансамблевих якостей студентів-вокалістів; подано експериментальну методикку професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером, автотренінги і рольові ігри, спрямовані на розвиток творчої активності студентів-вокалістів і досягнення емпатійного характеру відношень із концертмейстером; проаналізовано результати експериментальної роботи.

Дослідження здійснювалось методами спостереження, опитування, тестування, автогенних тренувань, рольових ігор, самостійної роботи студентів-вокалістів, аналізу, аудіо- і відеозапису уроків вокалу студентів, академічних концертів, державних іспитів, концертів магістрів, аспірантів.

На першому, констатуючому, етапі дослідження було здійснено опитування провідних викладачів і концертмейстерів кафедри сольного співу Одеської державної консерваторії імені А.В. Нежданової для виділення професійних якостей студента-вокаліста, розвиток яких найбільш сприяє досягненню співтворчості з концертмейстером, а також ранжирування професійних якостей студента-вокаліста за ступенем їх значущості.

Специфікою роботи з підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером на констатуючому етапі було здійснення діагностики рівнів розвитку ансамблевих якостей. Для цього нами використовувалися методики В.В. Бойка, Ф. Фідлера та ін. Відповідно до кожної з виокремлених нами ансамблевих якостей особистості студента-вокаліста було визначено низку критеріїв. Так, критеріями якості *“емпатійний характер спілкування між співаком і концертмейстером”* є: психологічна сумісність партнерів, установлення демократичного типу взаємовідносин, спілкування на основі взаємної професійної і людської довіри, взаємна захопленість спільною творчою діяльністю, співробітництво у процесі професійної діяльності.

Із поміж критеріїв якості *“здатність до спільної діяльності з партнером”* ми виокремили такі: усвідомлене бажання і спрямованість обох партнерів на досягнення ансамблю, розуміння індивідуальних особливостей партнера та їх урахування у процесі спільної професійної діяльності, почуття відповідальності перед партнером у створенні ансамблю, здатність до концентрації і мобілізації всіх індивідуальних можливостей обох партнерів у процесі спільної діяльності, здатність до роботи з партнером у режимі максимальної реалізації своїх можливостей.

Критеріями якості “здатність до створення ансамблю” виступили:

встановлення контакту між партнерами на невербальному рівні; інтенсивна концентрація уваги партнерів і вміння розподілити її на різні аспекти виконання; єдине у партнерів почуття подиху; єдність метро-ритму; єдине у партнерів розуміння форми, фрази, стилю музичного твору; єдність динаміки; єдність агогіки; встановлення правильного звукового балансу між звучанням голосу і фортепіано; єдність емоційно-образних уявлень; єдність інтерпретації музичного твору в партнерів.

У ході констатуючого етапу експерименту було визначено також рівень прояву елементів співтворчості між студентами-вокалістами і концертмейстерами за запропонованою нами методикою оцінок співтворчості.

Для більш якісної стандартизації одержаних результатів була розроблена шкала рівнів і оцінок критеріїв ансамблевих якостей. Ми виокремили 4 рівні цих якостей: високий рівень прояву якості (оцінка 4), достатній (оцінка 3), середній рівень прояву якості (оцінка 2), низький (оцінка 1). За результатами констатуючого етапу експерименту з’ясувалось, що більшість студентів-вокалістів перебували на середньому (55% – в експериментальній, 50% – у контрольній групах) і низькому (20% – в експериментальній, 20% – у контрольній групах) рівнях розвитку ансамблевих якостей. На високому рівні в експериментальній і контрольній групах знаходилось – 5% і 3,3% студентів-вокалістів, на достатньому рівні – відповідно 20% і 26,7% студентів.

Результати дослідження підтвердили, що розвиткові ансамблевих якостей студентів-вокалістів у консерваторії не приділяється достатньо уваги, а це, у свою чергу, негативно позначається на їхній здатності до успішної співвиконавської діяльності з концертмейстером. Отже, майбутні співаки не одержують необхідної професійної підготовки до спільної діяльності з концертмейстером, що негативно впливає на можливість досягти найбільш високих рівнів реалізації різних граней свого таланту і співтворчості з партнерами.

На другому, формуючому, етапі експерименту було розроблено й впроваджено в навчальний процес модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером, методика розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів і формування співтворчості з концертмейстером, організовано самостійну творчо-дослідницьку діяльність студентів-вокалістів.

Розроблена модель наочно відображає те, що професійна підготовка студента-вокаліста до сумісної діяльності з концертмейстером пов’язана із формуванням його професійних якостей (див.схему). Професійна діяльність студента-вокаліста реалізувалась у ході взаємодії з концертмейстером, характер якої ми визначили як особистісно орієнтований. Ця взаємодія спирається на розвивальну стратегію впливу партнерів один на одного. Розвивальна стратегія була орієнтована на довгостроковий ефект, на зміну особистості кожного з партнерів і здійснювалася в ході тривалого діалогового контакту між партнерами.

Модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером

Схема

Особистісно орієнтована взаємодія студента-вокаліста і концертмейстера, що спрямована на

формування структури особистості, її оригінальності і самобутності, можлива лише при тривалому спілкуванні партнерів у ході навчання і виховання. Отже, основними параметрами в цій характеристиці виступає суб'єкт-суб'єктний характер відносин між студентом-вокалістом і концертмейстером, орієнтація на довгострокову взаємодію й усвідомлений рівень відбиття інформації, що засвоюється студентом-вокалістом у ході професійної і особистісної взаємодії з концертмейстером. При особистісно орієнтованій

взаємодії концертмейстер враховував індивідуальні характеристики особистості студента-вокаліста і розробляв індивідуальні форми і стратегії взаємодії. Особистісно орієнтована взаємодія студента-вокаліста і концертмейстера розглядалася нами як один із чинників, що сприяє реалізації професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером.

Другим чинником, що впливає на рівень професійної підготовки студента-вокаліста до спільної діяльності з концертмейстером, виступає насиченість навчально-пізнавального процесу полікультурним змістом завдання. Відповідно до вимог співака-професіонала (засвоєння вмінь і навичок співу, набуття певних знань з різних музичних дисциплін, досягнення високого рівня ерудиції і культури), ми впровадили у процес професійної підготовки студента-вокаліста індивідуальні творчі завдання, насичені полікультурним змістом. Виконання цих завдань ґрунтувалось на активній творчій позиції й організації самостійної роботи студента-вокаліста. Метою використання індивідуальних творчих завдань у роботі концертмейстера зі студентом-вокалістом було поглиблення не тільки його вокальних знань і навичок, але й розвиток інтелектуальних здібностей, етичної та естетичної культури, підвищення рівня ерудиції й освіченості в різних галузях людських знань і життя. У ході виконання індивідуального творчого завдання студентом-вокалістом цілеспрямовано розвивалися різні аспекти творчої активності студента, виховувалася здатність до самостійної роботи, бажання і захопленість спільною з концертмейстером професійною діяльністю, що, насамкінець, знаходило свій відбиток у досягненні ансамблю на високому рівні і створенні єдиної художньої інтерпретації музичного твору як продукту співтворчості між ними.

Отже, впровадження індивідуальних творчих завдань у процес навчання студента-вокаліста виступило реалізацією його творчої активності, в ході якої власне здійснювалися дві педагогічні умови професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером: індивідуальний підхід до формування особистості студента-вокаліста і розвиток його творчої активності. Так, індивідуальний підхід до формування особистості студента-вокаліста передбачав: урахування індивідуальних особливостей особистості студента-вокаліста в навчально-виховному процесі (рис характеру, типу темпераменту, рівня культури та ін.); психолого-педагогічну діагностику особистості студента-вокаліста (інтересів, потреб, Я-концепції та ін.); індивідуальні методи впливу на особистість студента-вокаліста (підтримка учнівської ініціативи; використання зрозумілої студенту образно-асоціативної лексики та ін.); розробку індивідуальних творчих завдань, орієнтованих на перспективу з урахуванням специфіки професійного розвитку студента-вокаліста; об'єктивний аналіз досягнень і недоліків студента-вокаліста в тактовній педагогічній манері.

Для впровадження цієї умови використовувалася розроблена нами методика формування ансамблевих якостей студента-вокаліста, яка реалізовувалася поетапно.

На *першому етапі* дослідження здійснювався аудіо- і відеозапис уроків та концертних виступів провідних концертмейстерів кафедри сольного співу з аспірантами як зразок професійної діяльності, прослуховувались й аналізувались запропоновані записи для визначення рівня розвиненості ансамблевих якостей у цих аспірантів. Метою означеної роботи було: сфокусувати увагу студентів-вокалістів на важливості проблеми розвитку ансамблевих якостей для підготовки до спільної діяльності з концертмейстером, досягнення співтворчості між ними; запропонувати взаємодіючим із ними концертмейстерам вивчити і проаналізувати індивідуальні методи і способи роботи, що застосовувалися колегами в роботі зі співаками. Аналіз означених записів показав, що у ході розучування і виконання музичного твору співаком і концертмейстером виникає індивідуальний стиль спілкування, індивідуальна модель уроку, особистісно орієнтовані прийоми взаємодії, що цілеспрямовано впливають на процес формування ансамблевих якостей студента-вокаліста.

На *другому етапі* формуючого експерименту було проведено цикл уроків з підготовки студентів-вокалістів до академічного концерту за допомогою розробленої нами методики. Сутність їх полягала в залученні студента-вокаліста в педагогічний процес, активізації виокремлених нами ансамблевих якостей студентів-вокалістів і досягненні ансамблю з концертмейстером. Специфіка такої взаємодії полягала в тому, що концертмейстер і студент-вокаліст діяли в системі «концертмейстер і студент-вокаліст – рівноправні партнери, співвиконавці». Тобто студент-вокаліст вносив свої пропозиції, побажання, критичні зауваження в роботі над музичним твором, пропонував своє бачення виконавчого трактування, висловлювався з приводу якості ансамблю, пропонував свої прийоми виконання музичного твору, що сприяють, на його думку, досягненню ансамблю.

Така настанова на партнерство давала можливість студенту-вокалісту активно, усвідомлено і відповідально брати участь у навчальному процесі, що позитивно впливало на розвиток у нього здатності до спільної діяльності з концертмейстером і підвищувало якість ансамблю. Крім того, позиція активного і рівноправного учасника професійної взаємодії з концертмейстером формувала у студента-вокаліста в ході уроку розуміння індивідуальних особливостей партнера-концертмейстера і почуття відповідальності перед партнером у створенні ансамблю. Концертмейстер, у свою чергу, мав можливість вивчати весь спектр індивідуальних особливостей особистості студента-вокаліста, коректувати прийоми роботи зі студентом безпосередньо в ході уроку і планувати перспективу їхньої професійної взаємодії.

Уроки, проведені концертмейстерами зі студентами-вокалістами за запропонованою методикою, записувалися на магнітофонну плівку. Прослуховування й аналіз магнітофонних записів уроків концертмейстерами і студентами-вокалістами за допомогою запропонованої нами методики оцінок співтворчості і таблиці професійних якостей особистості студента-вокаліста становило *третій етап* формуючого експерименту. Концертмейстери і студенти-вокалісти у парах обговорювали хід уроку, аналізували

позитивні моменти і недоліки, які виявили у процесі взаємодії, приділяли особливу увагу тим моментам уроку, що були присвячені розвиткові ансамблевих якостей студентів і досягненню ансамблю з концертмейстером.

За результатами аналізу кожний студент-вокаліст і взаємодіючий із ним концертмейстер укладали індивідуальний щоденник уроку і приблизний план-проект наступного уроку. Для концертмейстера такий аналіз мав велике значення для вироблення індивідуальних методів і прийомів роботи зі студентом, що становлять сутність індивідуального підходу до формування особистості студента-вокаліста. Аналітична робота студентів-вокалістів давала можливість простежувати результати, одержані в ході кожного уроку, фіксувати досягнення і вилучати недоліки, шукати шляхи подолання останніх. В цьому виявлялась і реалізовувалась самостійність, творча активність студента-вокаліста.

Наступною умовою професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером виступив розвиток творчої активності студента-вокаліста в аспекті: прагнення до граничної концентрації всіх сил і можливостей особистості на предметі професійної діяльності; забезпечення максимальної розумової й емоційної активності; виховання потреби самовдосконалення; формування готовності до досягнення результату на більш високому професійному рівні.

Третьою умовою професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером було досягнення емпатійного характеру відносин між партнерами: досягнення психологічної сумісності; встановлення демократичного типу взаємовідносин; здійснення спілкування на основі взаємної людської довіри; формування взаємної захопленості спільною творчою діяльністю; досягнення співробітництва в ході спільної професійної діяльності. Для цього було використано низку методик Г. Айзенка, Р. Акоффа й Ф. Емері з метою визначення рівня психологічної сумісності студентів-вокалістів і концертмейстерів для досягнення емпатійного характеру відносин між ними, планування спільної професійної діяльності студента-вокаліста і концертмейстера, прогнозування її ефективності й успішності. Крім того, було впроваджено методику досягнення емпатійного характеру відносин між партнерами на основі автотренінгу і різноманітних рольових ігор.

Аналіз проблеми досягнення емпатійного характеру відносин між студентом-вокалістом і концертмейстером показав, що запропоновані нами методики виховували у студентів-вокалістів здатність до емпатії, покращували якість професійної підготовки студентів до спільної діяльності з концертмейстером, сприяли розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів на високому рівні і досягненню співтворчості між ними.

Провідним засобом, за допомогою якого реалізовувалася професійна підготовка студента-вокаліста до сумісної діяльності з концертмейстером, була власне спільна професійна діяльність студента-вокаліста і концертмейстера. Основними видами діяльності студента-вокаліста і концертмейстера, до якої вони залучались, виступили: творча, пізнавальна, навчальна, виконавча, самостійна і виховна діяльність, які реалізовувались на

всіх етапах формуючого експерименту.

Отже, розроблена модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером дала можливість наочно виявити сутність професійної підготовки студента-вокаліста до сумісної діяльності з концертмейстером, спрямованої на формування професійних якостей студента з метою досягнення вищого рівня сумісної діяльності – співтворчості між ними.

На *прикінцевому етапі* дослідження було проведено повторну діагностику і проаналізовано одержані результати. Порівняльну характеристику рівнів розвитку ансамблевих якостей, здатності до співтворчості у студентів-вокалістів і прояву співтворчості між студентами-вокалістами і концертмейстерами подано в таблиці.

Таблиця

Рівні розвитку ансамблевих якостей здатності до співтворчості у студентів-вокалістів і прояву співтворчості між студентами-вокалістами і концертмейстерами (у %)

Рівні	Експериментальна група (ЕГ)					Контрольна група (КГ)				
	До експерименту									
	C1	C2	C3	CC	ПС	C1	C2	C3	CC	ПС
Високий	5	0	5	5	0	6,7	3,3	0	3,3	0
Достатній	25	25	15	20	15	30	20	20	26,7	23,3
Середній	55	55	60	55	65	53,3	50	50	50	50
Низький	15	20	20	20	20	10	26,7	30	20	26,7
Рівні	Після експерименту									
	C1	C2	C3	CC	ПС	C1	C2	C3	CC	ПС
Високий	15	10	20	10	10	10	6,7	3,3	6,7	3,3
Достатній	45	40	40	45	45	36,7	30	26,7	33,3	30
Середній	35	40	35	40	40	46,6	43,3	56,7	53,3	56,7
Низький	5	10	5	5	5	6,7	20	13,3	6,7	10

Як свідчить таблиця, у студентів-вокалістів експериментальної групи значно підвищилися показники якостей: «емпатійний характер відносин між студентом-вокалістом і концертмейстером» C1 (на констатуючому етапі на високому рівні перебували 5% студентів, на достатньому – 25%, на середньому – 55%, на низькому – 15% студентів; після навчання відповідно 15%, 45%, 35%, 5% студентів), «здатність до спільної діяльності з партнером» C2 (до навчання на високому рівні не було студентів, на достатньому – знаходилися 25%, на середньому – 55%, на низькому – 20% майбутніх фахівців; після навчання відповідно 10%, 40%, 40%, 10% студентів), «здатність до створення ансамблю» C3 (на констатуючому етапі високого рівня досягли 5% студентів, достатнього – 15%, середнього – 60%, низького –

20% майбутніх фахівців; на прикінцевому етапі експерименту відповідно 20%, 40%, 35%, 5% студентів), «здатність до співтворчості» СС (до навчання високий рівень був характерний для 5% студентів, достатній – 20%, середній – 55%, низький – 20% студентів; після навчання відповідно 10%, 45%, 40%, 5% студентів), «прояв співтворчості» ПС (на констатуючому етапі високого рівня не було виявлено, на достатньому – перебували 15%, на середньому – 65%, на низькому – 20% майбутніх фахівців; на прикінцевому етапі відповідно 10%, 45%, 40%, 5% студентів).

Для більш якісного аналізу одержаних внаслідок дослідження даних було визначено оцінку статистичного зв'язку (кореляції) за коефіцієнтом кореляції Пірсона (r_{xy}). Коефіцієнти статистичного зв'язку між показниками рівнів розвитку ансамблевих якостей, здатності до співтворчості і прояву співтворчості показав, що між досліджуваними параметрами спостерігається тісний статистично значимий для цієї кількості студентів зв'язок (з вірогідністю 0,01).

Результати, які були одержані в ході формуючого експерименту, дозволили стверджувати, що реалізація розробленої моделі сприяла розвитку у студентів-вокалістів ансамблевих якостей, здатності до співтворчості і досягнення ансамблю на високому рівні професійної майстерності як прояву співтворчості з концертмейстером.

У висновках подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації вперше досліджено особливості професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером, зокрема специфіку розвитку ансамблевих якостей. Автором розроблено і науково обгрунтовано модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.

1. Професійна підготовка студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером – це взаємодія у малій групі – діаді, у процесі якої реалізується творча активність студента-вокаліста і концертмейстера. *Співтворчість* – це процес професійної діяльності двох чи більше особистостей, результатом одночасної взаємодії яких є досягнення вищого рівня спільної діяльності, спрямованої на створення соціально-значущих цінностей. Етапом у досягненні вищих рівнів співтворчості є *навчальна співтворчість*, що становить собою процес і результат навчальної діяльності двох чи більше особистостей, метою якого є досягнення вищого рівня навчального співвиконавства, спрямованого на створення продукту особистісної значущості.

2. Навчання студентів-вокалістів орієнтоване на формування професійно-значущих якостей особистості співака: музичних здібностей; психофізичних якостей; якостей, що формуються у процесі розвитку особистості студента-вокаліста; ансамблевих якостей. Спеціально організована діяльність з розвитку ансамблевих якостей сприяє підвищенню якості професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером в аспекті досягнення співтворчості між ними.

3. На основі якісних і кількісних показників констатуючого етапу дослідження було використано критеріальний підхід до діагностики рівнів розвитку ансамблевих якостей, де критеріями та їх показниками виступили компоненти структури ансамблевих якостей студента-вокаліста. Було запропоновано 4 рівня розвитку ансамблевих якостей. Аналіз результатів дослідження на констатуючому етапі експерименту показав, що більшість студентів-вокалістів перебували на середньому (50% у контрольній групі, 55% - в експериментальній) і низькому (20% у контрольній групі, 20% - в експериментальній) рівнях розвитку ансамблевих якостей.

4. *Модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером* – це системне уявлення цього процесу, підсистемами якого є: складові – формування професійних якостей студента-вокаліста; чинники – особистісно орієнтована взаємодія студента-вокаліста і концертмейстера та насиченість навчально-пізнавального процесу полікультурним змістом завдання; умови – індивідуальний підхід до формування особистості студента-вокаліста, розвиток творчої активності студента-вокаліста, досягнення емпатійного характеру відносин між студентом-вокалістом і концертмейстером; засоби – сумісна професійна діяльність студента-вокаліста і концертмейстера; види діяльності – творча, пізнавальна, самостійна, навчальна, виконавча, виховна.

5. Реалізація моделі професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером призвела до значних позитивних змін. Так, за середньоарифметичними даними на прикінцевому етапі дослідження в експериментальній групі досягли високого рівня за параметрами: СС – 10% (у КГ – 6,7%), ПС – 10% (у КГ – 3,3%); на достатньому рівні: СС – 45% (у КГ – 33,3%), ПС – 45% (у КГ – 30%); на середньому рівні: СС – 40% (у КГ – 53,3%), ПС – 40% (у КГ – 56,7%); на низькому рівні: СС – 5% (у КГ – 6,7%), ПС – 5% (у КГ – 10%).

6. У дослідженні було встановлено, що між розвитком ансамблевих якостей і здатністю до співтворчості, а також проявом співтворчості існує тісний взаємозв'язок, підтверджений даними кореляційного аналізу. Статистичний зв'язок між показниками рівнів здатності до співтворчості і прояву співтворчості підтверджує, що цілеспрямована робота з розвитку ансамблевих якостей у студентів-вокалістів позитивно впливає на прояв співтворчості з концертмейстерами ($R_7 = 0,91$).

Перспективу подальшого розвитку проблеми ми вбачаємо в розробці проблеми досягнення співтворчості між співаком і концертмейстером у процесі реалізації їхньої сумісної професійної діяльності в різних її сферах (в оперному, концертно-камерному виконавстві, у педагогічній діяльності).

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Экономова Э.К. Сценическое волнение исполнителя на эстраде как одно из проявлений стрессовых состояний и его коррекция / Наука і освіта // Спецвипуск – 2000: матеріали Міжнародного конгресу «Стреси в повсякденному житті дітей». – Одеса – 25-29

квітня 2000 року. – С.148-150.

2. Економова Е.К. Формування системи професійних якостей студента-вокаліста як проблема музичної педагогіки / Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського // Зб. наук. пр. – Одеса, 2000. – Вип. 12. – С. 59-64.

3. Економова Е.К. Проблема співтворчості у вокальній педагогіці та виконавстві / Наука і сучасність // Зб. наук. пр. – Київ, 2000. – Т. XXIII. – Вип. 2., Ч. 3. – С.52-56.

4. Економова Э.К. О некоторых проблемах взаимодействия с певцом / Наша школа // Научно-методический журнал. – Одеса, 2001. - № 3. – С.65-67.

5. Економова Е.К. Про деякі аспекти організації самостійної роботи студентів / Організація самостійної роботи слухачів в умовах інформаційного суспільства // Матеріали наук.-метод. конф. (14 грудня 2001 року). – Одеса, 2002. – С.156-161.

6. Економова Е.К. Формування співтворчості між студентом-вокалістом і концертмейстером у процесі педагогічної і виконавчої взаємодії (методичні рекомендації) – Одеса, 2001. – 30 с.

7. Економова Е.К. Проективна модель професійної підготовки студентів-вокалістів до спільної діяльності з концертмейстером / Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі // Зб. наук. пр. – Рівне: Волинські обереги, 2002. – С.245-247.

Економова Е.К. Сумісна діяльність співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет (м. Одеса) імені К.Д. Ушинського, Одеса, 2002.

У дисертації досліджено проблему сумісної діяльності співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста; розроблено модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером; уточнено та науково обґрунтовано сутність і структуру понять «співтворчість» і «навчальна співтворчість»; розроблено й апробовано методику діагностики рівнів розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів у процесі сумісної професійної діяльності з концертмейстером; розкрито взаємозв'язок між рівнями розвитку ансамблевих якостей студентів-вокалістів і проявом співтворчості з концертмейстером; впроваджено і апробовано методику формування співтворчості між студентом-вокалістом і концертмейстером у ході їхньої педагогічної і виконавської взаємодії та модель професійної підготовки студентів-вокалістів до сумісної діяльності з концертмейстером.

Ключові слова: сумісна діяльність, взаємодія, творчість, співтворчість, навчальна співтворчість, ансамблеві якості.

Экономова Э.К. Совместная деятельность певца и концертмейстера в профессиональной подготовке студента-вокалиста. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет (г. Одесса) имени К.Д. Ушинского, Одесса, 2002.

Диссертация посвящена проблеме совместной деятельности певца и концертмейстера в профессиональной подготовке студента-вокалиста. В основу исследования положена теория деятельности и совместной деятельности личностей, которая базируется на концептуальных положениях отечественной психологии и педагогики. Психологический аспект исследуемой проблемы тесно связан с общими вопросами педагогической психологии, в частности с проблемой взаимодействия личностей в контексте их совместной деятельности, а также опосредования межличностных отношений содержанием этой деятельности. Анализ литературных источников позволил конкретизировать сущность и структуру понятий «сотворчество», «учебное сотворчество».

Сотворчество рассматривается в работе как процесс профессиональной деятельности двух или более личностей, результатом одновременного взаимодействия которых является достижение высшего уровня совместной деятельности, направленной на создание социально значимых ценностей. Учебное сотворчество определено как процесс и результат учебной деятельности двух или более личностей, целью которого является достижение высшего уровня учебного соисполнительства, направленного на создание продукта личностной значимости. Структура сотворчества студента-вокалиста и концертмейстера была определена путем конкретизации элементов ее компонентов: 1) совместная профессиональная деятельность студента-вокалиста и концертмейстера; 2) творческая соактивность студента-вокалиста и концертмейстера; 3) процесс изучения студентом-вокалистом и концертмейстером музыкального произведения на уроке и совместное выступление в академическом концерте; 4) единая художественная интерпретация музыкального произведения; 5) учебное сотворчество студента-вокалиста и концертмейстера.

В процессе совместной профессиональной деятельности студента-вокалиста и концертмейстера происходит развитие и формирование системы профессионально-значимых качеств личности будущего певца, состоящей из 4 подгрупп: 1) музыкальные способности; 2) психофизические качества; 3) качества, приобретаемые в процессе формирования личности студента-вокалиста; 4) ансамблевые качества. Важнейшей составляющей системы профессиональных качеств певца являются ансамблевые качества (эмпатийный характер отношений между певцом и концертмейстером, способность к совместной деятельности с партнером, способность к созданию ансамбля), развитие которых

направлено на формирование у студента способности к ансамблевому соисполнительству, достижению высшего уровня совместной профессиональной деятельности с концертмейстером – сотворчеству.

Исследование проводилось поэтапно.

На первом, констатирующем, этапе исследования был осуществлен опрос ведущих педагогов и концертмейстеров кафедры сольного пения Одесской государственной консерватории имени А.В. Неждановой для выделения профессиональных качеств студента-вокалиста, развитие которых наиболее способствует достижению сотворчества с концертмейстером; а также ранжирование профессиональных качеств студента-вокалиста по степени их значимости.

На втором, формирующем, этапе эксперимента были разработаны и внедрены в учебный процесс: модель профессиональной подготовки студентов-вокалистов к совместной деятельности с концертмейстером; методика развития ансамблевых качеств и формирования сотворчества с концертмейстером, организована самостоятельная творческо-исследовательская деятельность студентов-вокалистов.

Проведенное исследование позволило впервые изучить совместную деятельность певца и концертмейстера в профессиональной подготовке студента-вокалиста; разработать и научно обосновать экспериментальную модель профессиональной подготовки студента-вокалиста к совместной деятельности с концертмейстером, которая отображает системное представление данного процесса, подсистемами которого являются: составляющие (формирование профессиональных качеств студента-вокалиста), факторы (личностно ориентированное взаимодействие студента-вокалиста и концертмейстера и насыщенность учебно-познавательного процесса поликультурным содержанием задания), условия (индивидуальный подход к формированию личности студента-вокалиста, развитие творческой активности студента-вокалиста, достижение эмпатийного характера отношений между студентом-вокалистом и концертмейстером), способы (совместная профессиональная деятельность студента-вокалиста и концертмейстера), виды деятельности (творческая, познавательная, самостоятельная, учебная, исполнительская, воспитательная). Исследование позволило изучить формы и методы дидактического материала для подготовки студентов-вокалистов высших музыкальных учебных заведений к совместной деятельности с концертмейстером; конкретизировать и уточнить сущность и структуру соответствующих теме исследования рабочих понятий; разработать и апробировать методику профессиональной подготовки студентов-вокалистов к совместной деятельности с концертмейстером, направленную на развитие у студентов ансамблевых качеств, с целью достижения высшего уровня совместной деятельности – сотворчества между студентом-вокалистом и концертмейстером.

Ключевые слова: совместная деятельность, взаимодействие, творчество, сотворчество, учебное сотворчество, ансамблевые качества.

Ekonomova E.K. Team-work of a singer and an accompanist in professional training of a vocal student. Manuscript.

The thesis for obtaining a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on the specialiti 13.00.04 theory and methodics of professional education.- South-Ukrainian State Pedagogical University (Odessa) named after K.D. Ushinsky, Odessa, 2002.

In this thesis the problem of team-work of a singer and an accompanist in professional training of a vocal student has been researched; a pattern of professional training of a vocal student in accordance with the above-mentioned problem has been worked out; the essence and the structure of concepts joint creativity and joint training creativity have been specified and scientifically based; a method of diagnostics of levels of the development of ensemble qualities of vocal students in the process of joint professional activities together with and an accompanist has been elaborated and approved; the correlation between levels of ensemble qualities of vocal students and the manifestation of their joint creativity together with and an accompanist have been exposed; a method of forming of joint creativity between a vocal students and an accompanist in the process of their pedagogical and performing interaction as well as a pattern of professional preparation of vocal students for their team-work together with and an accompanist has been introduced and approved.

Key words: team-work, interaction, creativity, joint training creativity, of ensemble qualities.